

“Δεξιά/αριστερά” ή παλιό
κρασί σε καινούργιο βαρέλι:
Ανιχνεύοντας το αξιακό υπόβαθρο
της πολιτικής συμπεριφοράς

Βασίλης Παυλόπουλος

Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Προφορική ανακοίνωση στο **9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικής
Ψυχολογίας**, 21-24 Νοεμβρίου 2013, Παλαιοκερασιά Φθιώτιδας

Περίληψη

Αν και έχει κατά καιρούς αμφισβητηθεί, η κλασική διάκριση μεταξύ «δεξιάς-αριστεράς» ή «συντηρητικής-προοδευτικής» τοποθέτησης παραμένει επίκαιρη για τη μελέτη του πολιτικού λόγου. Εντοπίζονται δύο «διαχωριστικές γραμμές» μεταξύ των δύο πόλων: η δικαιολόγηση των κοινωνικών ανισοτήτων και η αντίσταση στην αλλαγή, με τη δεξιά τοποθέτηση να αποκρίνεται καταφατικά στα παραπάνω διλήμματα, αντίθετα προς την αριστερά (Jost et al., 2009). Πιο πρόσφατα, η λεγόμενη «θεωρία των δύο άκρων» αμφισβητεί τη γραμμικότητα των παραπάνω διαφορών υποστηρίζοντας μια καμπυλόγραμμη σχέση, με αναγωγές στην έρευνα της νοημοσύνης (Eysenck, 1999/1954). Η υποχώρηση του ρόλου των κοινωνικο-δημογραφικών παραγόντων στην πρόβλεψη της πολιτικής ψήφου, ενδεικτική μάλλον ατομικιστικής στροφής, ανοίγει δρόμο για τη διερεύνηση των ατομικών διαφορών στις πολιτικές προτιμήσεις με βάση το αξιακό τους υπόβαθρο (Feldman, 2003). Στην έρευνα αυτή χρησιμοποιούνται οι προσωπικές και οι πολιτικές αξίες ως προβλεπτικοί παράγοντες της πολιτικής συμπεριφοράς (όπως εκφράζεται μέσα από την πολιτική ψήφο και την πολιτική συμμετοχή). Αναμένεται ότι οι διαφορές μεταξύ αριστεράς/δεξιάς στις αξίες θα οργανώνονται γύρω από τα δύο κλασικά διλήμματα περί αποδοχής των ανισοτήτων και διατήρησης του συστήματος. Επιπλέον, διερευνάται η ορθότητα της «θεωρίας των δύο άκρων». Το δείγμα αποτέλεσαν περίπου 400 ενήλικες από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο Portrait Values Questionnaire (Schwartz et al., 2001) και απάντησαν σε ερωτήσεις σχετικά με τις πολιτικές αξίες και την πολιτική αυτοτοποθέτηση (Schwartz et al., 2010), την πολιτική συμμετοχή (Vecchione et al., submitted) και το κοινωνικοδημογραφικό τους προφίλ. Σε γενικές γραμμές, τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τις ερευνητικές υποθέσεις και διαψεύδουν τον ισχυρισμό περί ομοιότητας των πολιτικών άκρων όσον αφορά τις αξίες και την πολιτική συμμετοχή.

Πολιτική συμπεριφορά: μονοδιάστατο δίπολο ή πολλαπλές διαστάσεις;

- Η πολιτική ιδεολογία και συμπεριφορά μελετάται συχνά μέσα από το δίπολο: δεξιά–αριστερά ή συντηρητική–φιλελεύθερη/προοδευτική τοποθέτηση (π.χ. Papastamou et al., 2005).
- Σε μετα-ανάλυση 88 δειγμάτων από 12 χώρες, οι Jost, Glaser, Kruglanski, & Sulloway (2003) συμπέραναν ότι ο πυρήνας της συντηρητικής ιδεολογίας συμπυκνώνεται σε δύο διαστάσεις: (α) αντίσταση ενάντια στην αλλαγή, και (β) δικαιολόγηση των κοινωνικών ανισοτήτων.
- Η παραπάνω δομή κινητοποιείται από γνωστικές, υπαρξιακές και σχεσιακές ανάγκες αναφορικά με τη διαχείριση της απειλής και της αβεβαιότητας και αναμένεται να έχει επιπτώσεις στην ατομική πολιτική συμπεριφορά και στις διομαδικές σχέσεις (Jost, Federico, & Napier, 2009) .

Πολιτική συμπεριφορά: μονοδιάστατο δίπολο ή πολλαπλές διαστάσεις;

- Εναλλακτικά, τα πολυδιάστατα μοντέλα της ιδεολογίας αντιπροτείνουν ότι ο συντηρητισμός και ο φιλελευθερισμός είναι μη αμοιβαία αποκλειόμενες διαστάσεις (Kerlinger, 1984), διακρίνουν την κοινωνική από την οικονομική διάσταση της πολιτικής ιδεολογίας (Duckitt et al., 2002), ή μελετούν την ιδεολογική ακαμψία και τον πολιτικό προσανατολισμό ως ορθογώνιες έννοιες (Greenberg & Jonas, 2003).
- Στο δημόσιο διάλογο, η πολιτική διάκριση μετατοπίζεται μεταξύ κέντρου–άκρων, γύρω από την οποία υπάρχουν ορισμένα αμφιλεγόμενα ψυχολογικά ευρήματα (Eysenck, 1999/1954· Rindermann et al., 2012).
- Σε τι συνίσταται τελικά η διάκριση δεξιάς–αριστεράς;

Πολιτική συμπεριφορά: παλαιοί και νέοι προσδιοριστικοί παράγοντες

- Η παραδοσιακή τάση συσχέτισης κοινωνικοδημογραφικών παραγόντων (π.χ. εισόδημα, εκπαίδευση) με την πολιτική συμπεριφορά έχει αρχίσει να κλονίζεται.
- Πρόσφατα, οι Jansen, Evans, & de Graaf (2013), διαπίστωσαν ότι η ισχύς της ταξικής ψήφου απομειώνεται σε 15 Δυτικές δημοκρατίες μεταξύ 1960-2005, αν και όχι πάντα γραμμικά.
- Σε παλαιότερη έρευνα με ελληνικό δείγμα βρέθηκε ότι οι κοινωνικοδημογραφικοί δείκτες, όπως η ηλικία και η πατρική ψήφος, προέβλεπαν την πολιτική ψήφο παράλληλα με κοινωνικοψυχολογικού ενδιαφέροντος μεταβλητές, όπως η ταξική συνειδητότητα (Dobratz & Kourvetaris, 1984).

Πολιτική συμπεριφορά: παλαιοί και νέοι προσδιοριστικοί παράγοντες

- Τα αίτια των παραπάνω εμπειρικών ευρημάτων μπορούν να αποδοθούν στη μεθοδολογία. Π.χ., η διαφορά ανάμεσα σε απαγωγική (top-down) και επαγωγική (bottom-up) προσέγγιση παραπέμπει στην έμφαση σε κοινωνιολογικούς ή ψυχολογικούς μηχανισμούς, αντίστοιχα (Jost et al., 2009).
- Από το άλλο μέρος, καταγράφεται μια τάση «εξατομίκευσης» της πολιτικής στις σύγχρονες Δυτικές δημοκρατίες (Caprara & Zimbardo, 2004).
- Υπό αυτό το πρίσμα, έχει επισημανθεί ο ρόλος των αξιών ως οργανωτικού πλαισίου για την κατανόηση των πολιτικών στάσεων (Feldman, 2003), της πολιτικής αυτοτοποθέτησης (Schwartz, Caprara, & Vecchione, 2010) και της πολιτικής συμμετοχής (Vecchione et al., submitted).

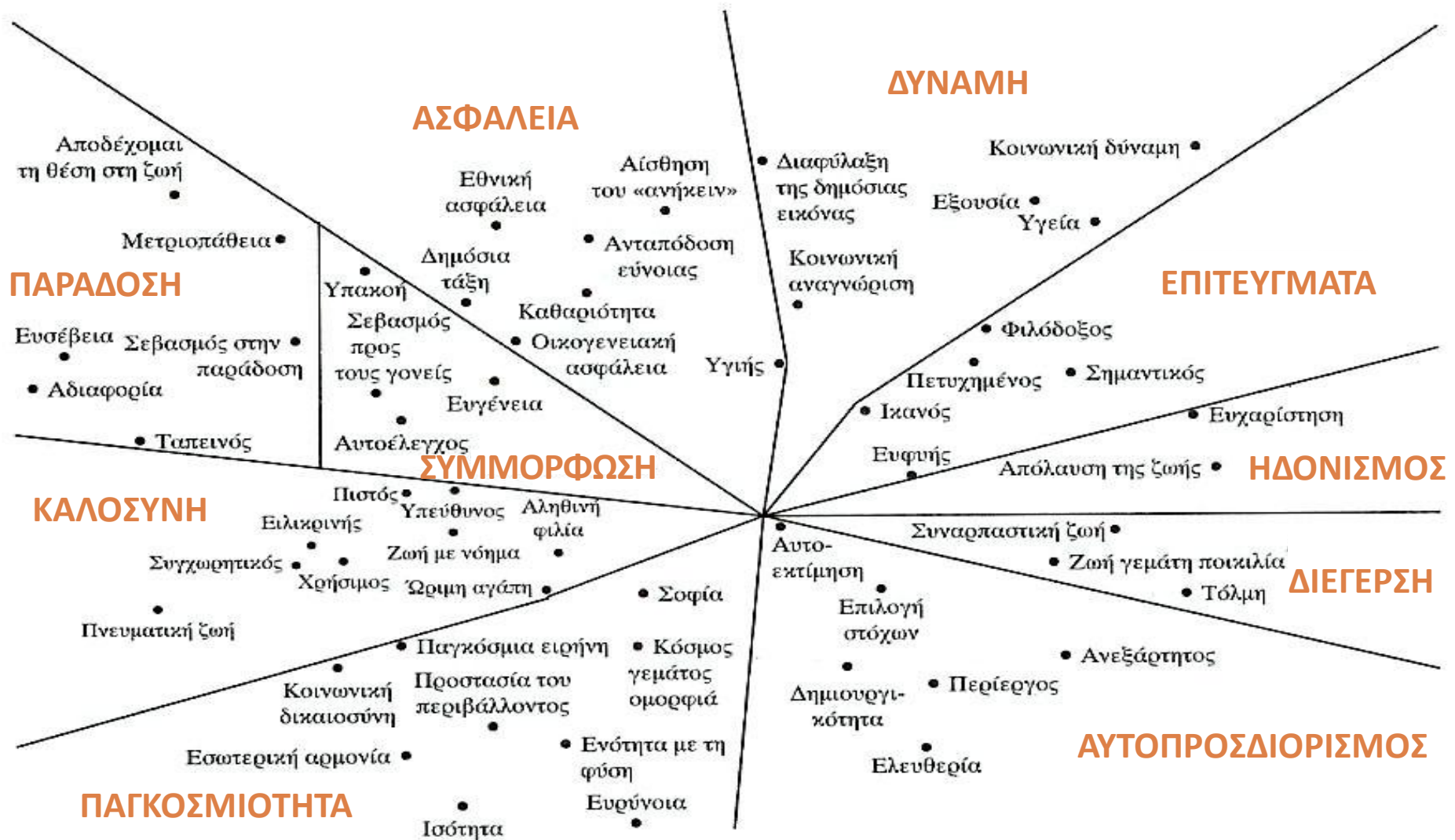
Προσωπικές αξίες

- Οι προσωπικές αξίες αναφέρονται σε γενικούς σκοπούς που οι άνθρωποι αναγνωρίζουν ως σημαντικές καθοδηγητικές αρχές στη ζωή τους (Schwartz, 1992).
- Οι αξίες μοιάζουν με τα γνωρίσματα της προσωπικότητας όσον αφορά τη διαχρονική και διαπεριστασιακή σταθερότητα, αλλά αφορούν σε σκοπούς (όχι σε προδιαθέσεις), αρθρώνονται σε ιεραρχία προτεραιοτήτων (όχι σε οριζόντια περιγραφικό επίπεδο) και έχουν ισχυρή αξιολογική φόρτιση (Caprara et al., 2006).
- Οι αξίες παρέχουν το υπόβαθρο για την ιδεολογία, δηλ. ένα συνεκτικό σύστημα στάσεων, αξιών και πεποιθήσεων με ερμηνευτικό και καθοδηγητικό χαρακτήρα (Jost et al., 2008).

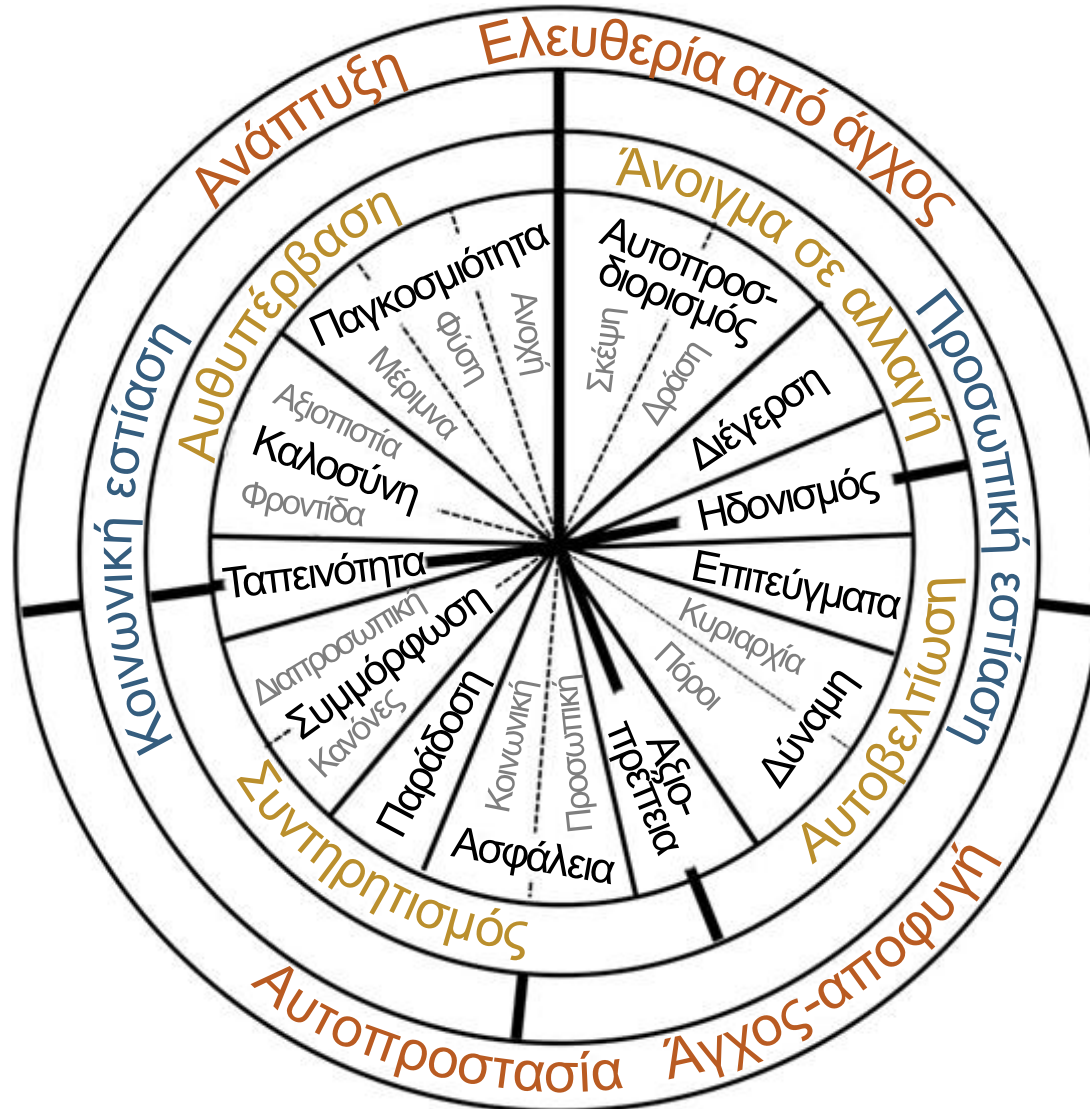
Η θεωρία των βασικών προσωπικών αξιών (Schwartz, 1992)

- Μια προσέγγιση των αξιών με αφετηρία τη θεωρία.
- Τρεις κατηγορίες κινητήριων αναγκών: βιολογικές ανάγκες, ανάγκες κοινωνικού συντονισμού, ανάγκες για επιβίωση και ευημερία.
- Μεθοδολογική διάκριση μεταξύ ατομικού/ψυχολογικού και πολιτισμικού επιπέδου (οι αξίες ως «συστήματα κοινών νοημάτων»).
- Ανάλυση ελάχιστων διαστημάτων *vs.* ανάλυση παραγόντων: γραφική απεικόνιση των αξιών σε χώρο δύο διαστάσεων ανάλογα με την εννοιολογική τους εγγύτητα, από την οποία προκύπτει ένα συνεχές διασυνδεδεμένων μεταξύ τους (όχι διακριτών) κινήτρων.

Η θεωρία των βασικών προσωπικών αξιών (Schwartz, 1992)

Η θεωρία των βασικών προσωπικών αξιών (Schwartz et al., 2012)

Ερευνητικές υποθέσεις

- Αναμένεται ότι οι διαφορές ανάμεσα σε δεξιό/συντηρητικό και αριστερό/προοδευτικό προσανατολισμό αποτυπώνονται στο αξιακό τους υπόβαθρο και οργανώνονται γύρω από τις δύο διαστάσεις της διατήρησης του status και της δικαιολόγησης των ανισοτήτων (Jost et al., 2003).
- Ειδικότερα, αναμένεται ότι οι αξίες του συντηρητισμού και της αυτοβελτίωσης θα προβλέπουν τον δεξιό προσανατολισμό, ενώ οι αξίες της αυθυπέμβασης και της ανοικτότητας στην αλλαγή τον αριστερό προσανατολισμό (Piurko et al., 2011).
- Αναμένεται ότι το αξιακό προφίλ των δύο πόλων του πολιτικού προσανατολισμού δεν επιβεβαιώνει την υπόθεση περί «δύο άκρων» (Mayer, 2011).

Ερευνητικές υποθέσεις

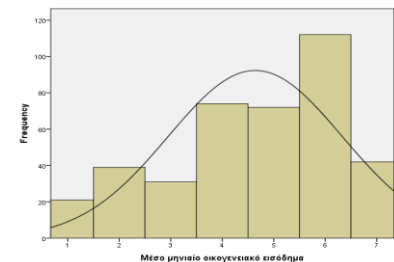
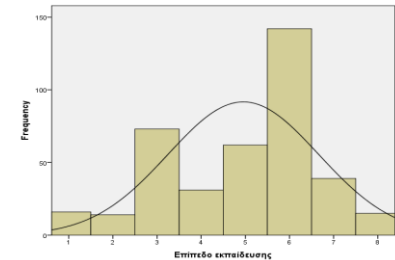
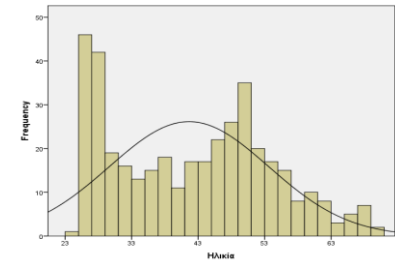
- Αναμένεται ότι η αριστερή πολιτική τοποθέτηση προβλέπει την πολιτική συμμετοχή, όσον αφορά τις μορφές διαμαρτυρίας ή διεκδίκησης που αποσκοπούν στην κοινωνική αλλαγή (Teorell et al., 2007).
- Οι αξίες της αυτοβελτίωσης αναμένεται να συνδέονται με τη συμβατική πολιτική συμμετοχή, η οποία έχει πιο κανονιστικό περιεχόμενο, ενώ οι αξίες της αυθυπέμβασης θα σχετίζονται με την αντισυμβατική πολιτική συμμετοχή, η οποία αφορά μάλλον σε συλλογικούς στόχους (Vecchione et al., submitted).
- Γενικά, αναμένονται ισχυρότερες συσχετίσεις της πολιτικής συμπεριφοράς με τις αξίες, παρά με μεταβλητές κοινωνικο-δημογραφικού χαρακτήρα (Caprara et al., 2006).

Μεταβλητές ελέγχου

- Η θρησκευτικότητα έχει βρεθεί ότι σχετίζεται θετικά με τις αξίες του συντηρητισμού και της ανοικτότητας στην αλλαγή (Saroglou et al., 2004), αφενός, και με τον δεξιό πολιτικό προσανατολισμό, αφετέρου (Malika et al., 2012).
- Η πίστη στο δίκαιο κόσμο, ως γενική θεωρία δικαιολόγησης του συστήματος, έχει βρεθεί ότι συνδέεται με την αξία της συμμόρφωσης, με τον δεξιό πολιτικό προσανατολισμό και συναφείς ιδεολογίες (Furnham, 2003).
- Επιπλέον, ελέγχεται η επίδραση κοινωνικοδημογραφικών παραγόντων (εκπαίδευση, εισόδημα, φύλο) που συνδέονται ενδεχομένως με την πολιτική συμπεριφορά (Caprara et al., 2006).

Συμμετέχοντες (N = 393)

- Φύλο
188 άνδρες, 205 γυναίκες
- Ηλικία
24-68 ετών, $M = 41.6$ έτη, $SD = 11.9$ έτη
- Επίπεδο εκπαίδευσης
 $M = 4.95$, $SD = 1.71$
(1 = “δημοτικό σχολείο” έως
8 = “διδακτορικό δίπλωμα”)
- Μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα
 $M = 4.64$, $SD = 1.69$
(1 = “πολύ κάτω του μέσου όρου” έως
7 = “πολύ πάνω από το μέσο όρο”)

Μετρήσεις: Προσωπικές αξίες

Portrait Values Questionnaire (Schwartz et al., 2001)

- Αυτοπροσδιορισμός (4 items, $\alpha = .57$, “...να είναι ανεξάρτητος”)
- Διέγερση (3 items, $\alpha = .71$, “...να ρισκάρει”)
- Ηδονισμός (3 items, $\alpha = .74$, “...να απολαμβάνει τη ζωή”)
- Επιτεύγματα (4 items, $\alpha = .80$, “...να τον θαυμάζουν για ό,τι κάνει”)
- Δύναμη (3 items, $\alpha = .74$, “...να είναι ο ηγέτης”)
- Ασφάλεια (5 items, $\alpha = .68$, “...να ζει σε ασφαλές περιβάλλον”)
- Συμμόρφωση (4 items, $\alpha = .70$, “...να συμπεριφέρεται πάντα σωστά”)
- Παράδοση (4 items, $\alpha = .67$, “...να τηρεί τα έθιμα που έχει μάθει”)
- Καλοσύνη (3 items, $\alpha = .65$, “...να βοηθά τους ανθρώπους”)
- Παγκοσμιότητα (6 items, $\alpha = .75$, “...να έχουν όλοι ίσες ευκαιρίες”)

Μετρήσεις: Πολιτικές αξίες

Core Political Values (Schwartz et al., 2010)

- **Παραδοσιακή ηθική** (4 items, $\alpha = .76$, “οι μοντέρνοι ανεκτικοί τρόποι ζωής συμβάλλουν στην κατάρρευση της κοινωνίας μας”)
- **Νόμος και τάξη** (3 items, $\alpha = .67$, “η αστυνομία πρέπει να έχει περισσότερες εξουσίες για να προστατέψει τους πολίτες”)
- **Τυφλός πατριωτισμός** (4 items, $\alpha = .63$, “είναι αντιπατριωτικό να επικρίνει κανείς τη χώρα του”)
- **Πολιτικές ελευθερίες και ισοτιμία** (4 items, $\alpha = .55$, “η κοινωνία πρέπει να εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες επιτυχίας για όλους”)
- **Επιχειρηματικότητα** (2 items, $\alpha = .59$, “η κυβέρνηση θα έπρεπε να συμμετέχει περισσότερο στη ρύθμιση της λειτουργίας των επιχειρήσεων”-Reversed)
- **Μιλταρισμός** (4 items, $\alpha = .61$, “η διεξαγωγή πολέμου είναι μερικές φορές η μόνη λύση στα διεθνή προβλήματα”)
- **Αποδοχή μεταναστών** (4 items, $\alpha = .81$, “οι άνθρωποι που έρχονται εδώ από άλλες χώρες παίρνουν τις δουλειές των ντόπιων εργατών”-Reversed)

Μετρήσεις: Πολιτική συμπεριφορά, ΠΔΚ, Θρησκευτικότητα

Πολιτική αυτοτοποθέτηση (Schwartz et al., 2010)

- Πολιτική αυτοτοποθέτηση (2 items, $\alpha=.74$, “ΔΕ-ΑΡ/συντηρητικός-προοδευτικός”)
- Κομματική ψήφος στις βουλευτικές εκλογές του 2009

Πολιτική συμμετοχή (Vecchione et al., submitted)

- Συμβατική/Υποστήριξη (4 items, $\alpha=.55$, “έχεις εργαστεί σε πολιτικό κόμμα;”)
- Αντισυμβατική/Διαμαρτυρία (3 items, $\alpha=.53$, “έχεις πάρει μέρος σε διαδήλωση;”)

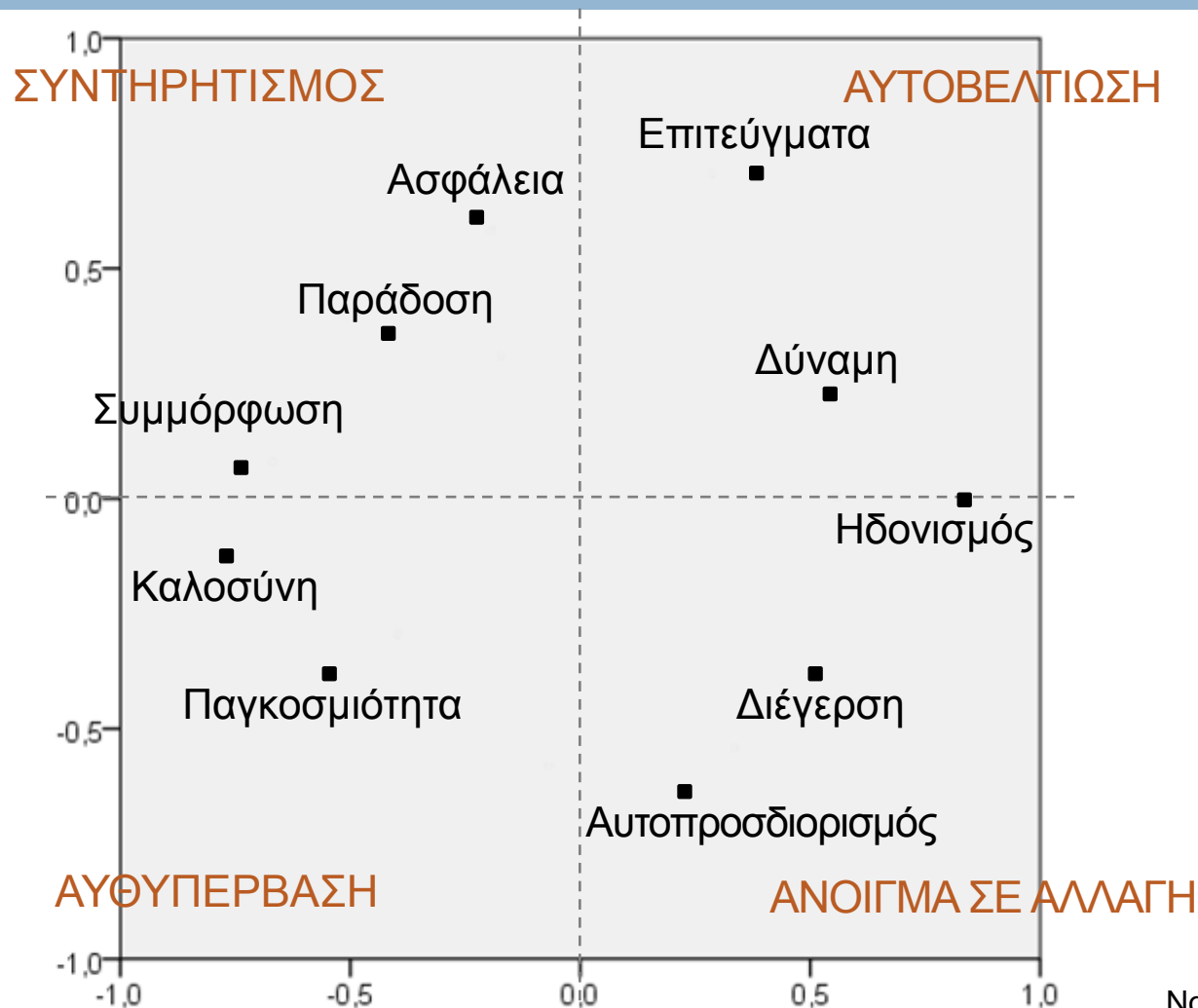
Θρησκευτικότητα (αυτοσχέδια κλίμακα)

- Θρησκευτικές πρακτικές (4 items, $\alpha=.86$, “πόσο συχνά ζητάς βοήθεια από το θεό όταν έχεις δυσκολίες;”)

Πίστη στο Δίκαιο Κόσμο (Dalbert, 1999)

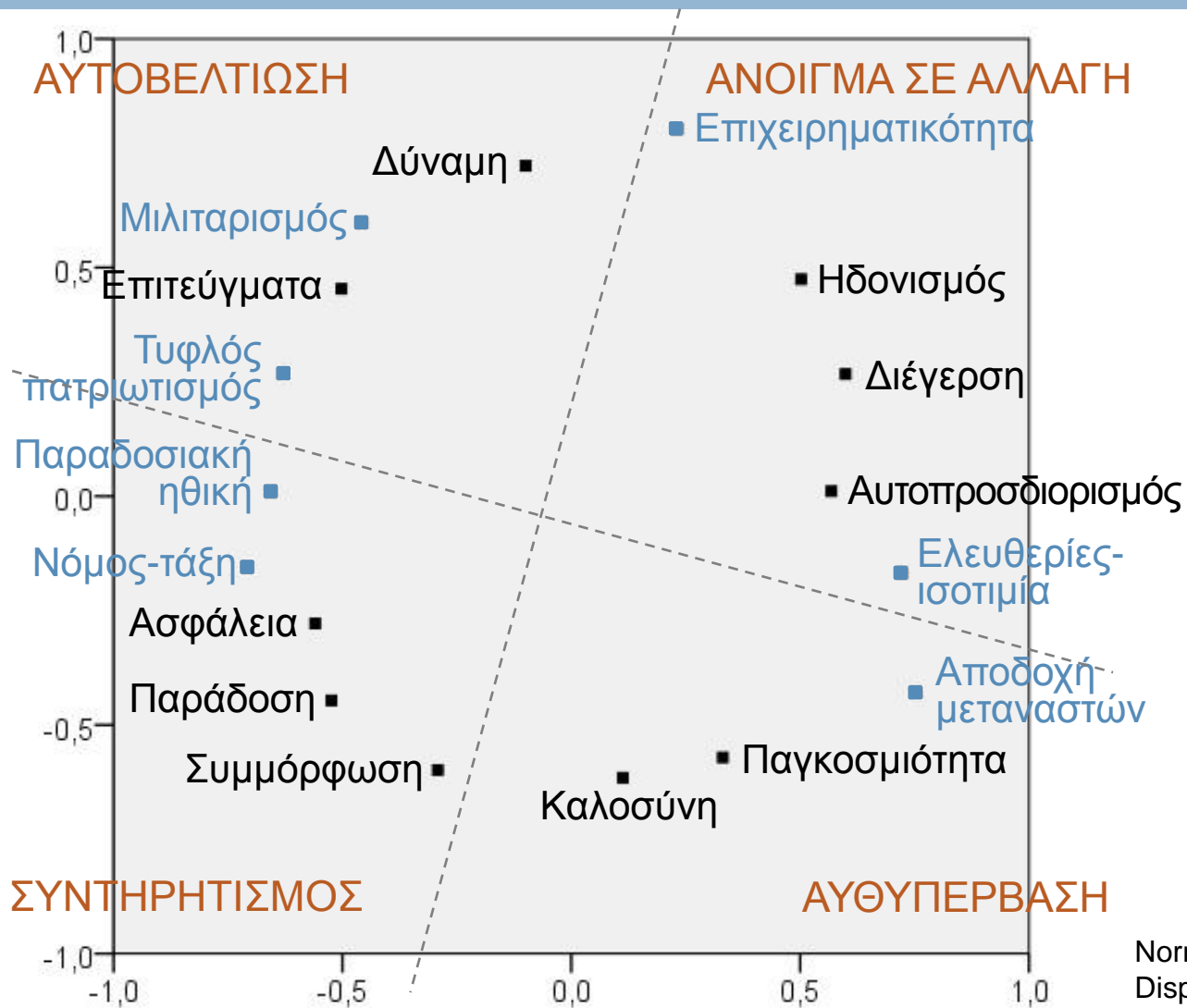
- Προσωπική Πίστη στο Δίκαιο Κόσμο (4 items, $\alpha=.74$, “συνήθως οι άλλοι με μεταχειρίζονται δίκαια”)

Πολυδιάστατη γεωμετρική βαθμονόμηση ομοιοτήτων των προσωπικών αξιών

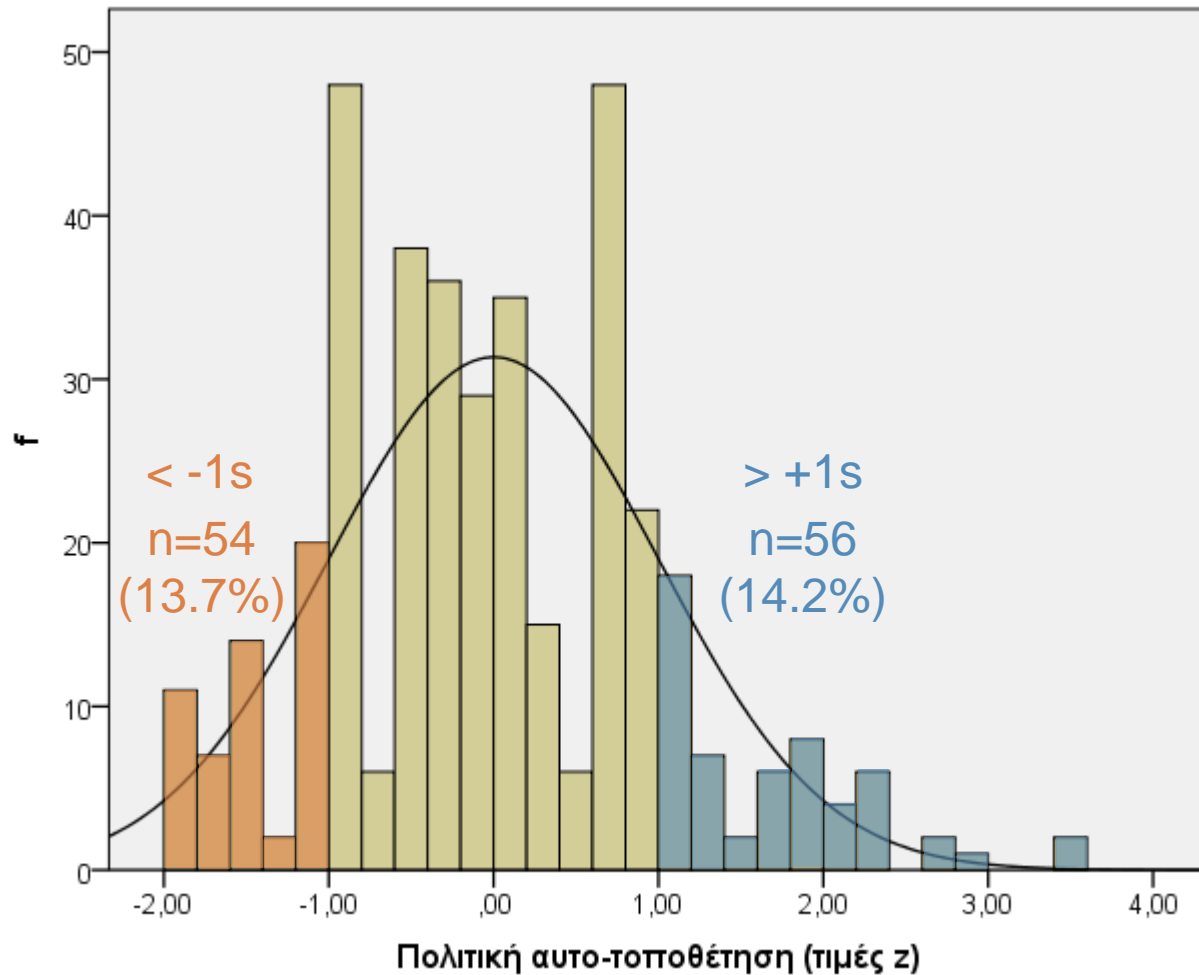
Norm. Raw Stress = .034
Dispersion Acc. For = .966
Tucker's Phi = .982

Πολυδιάστατη γεωμετρική βαθμονόμηση ομοιοτήτων των προσωπικών και των πολιτικών αξιών

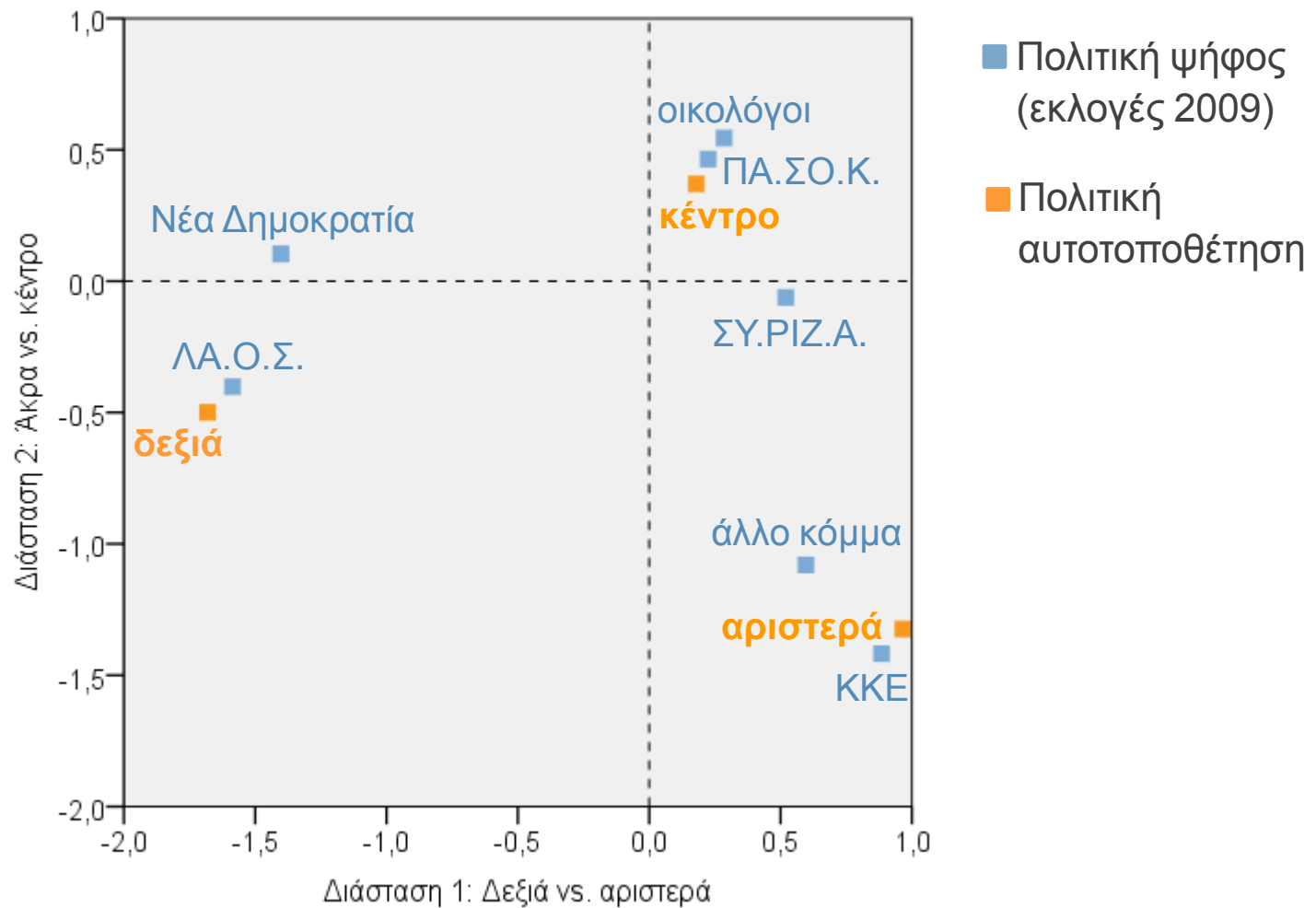

Norm. Raw Stress = .070
Dispersion Acc. For = .919
Tucker's Phi = .958

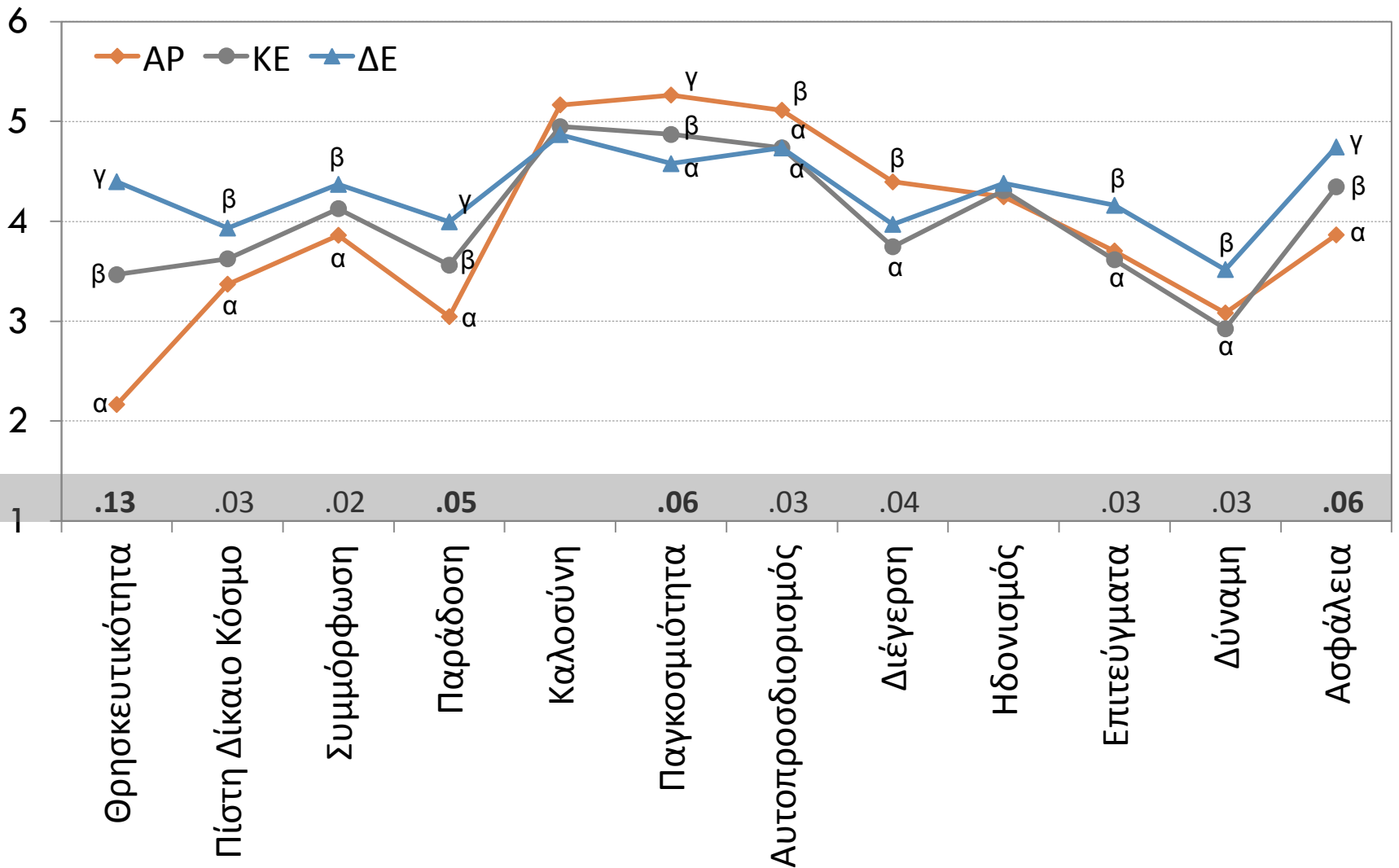
Κατανομή της πολιτικής αυτοτοποθέτησης και εντοπισμός των “δύο πολιτικών άκρων”

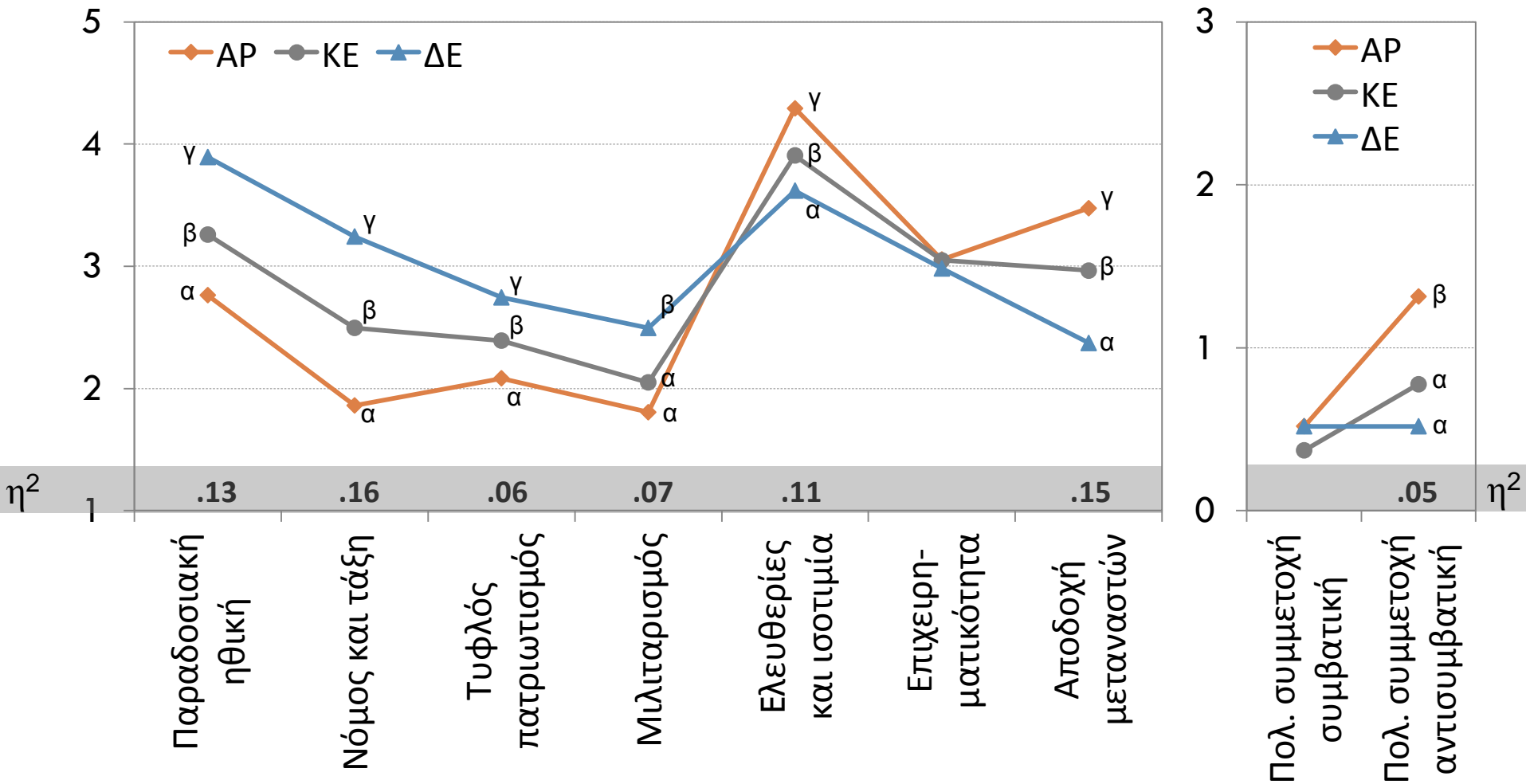
Παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών της πολιτικής αυτοτοποθέτησης και της εκλογικής ψήφου

Θρησκευτικότητα, ΠΔΚ και προσωπικές αξίες ως προς την πολιτική αυτοτοποθέτηση

Πολιτικές αξίες και πολιτική συμμετοχή ως προς την πολιτική αυτοτοποθέτηση

Στατιστική πρόβλεψη (% εξηγ. διασπ.) της πολιτικής αυτοτοποθέτησης και της πολιτικής συμμετοχής

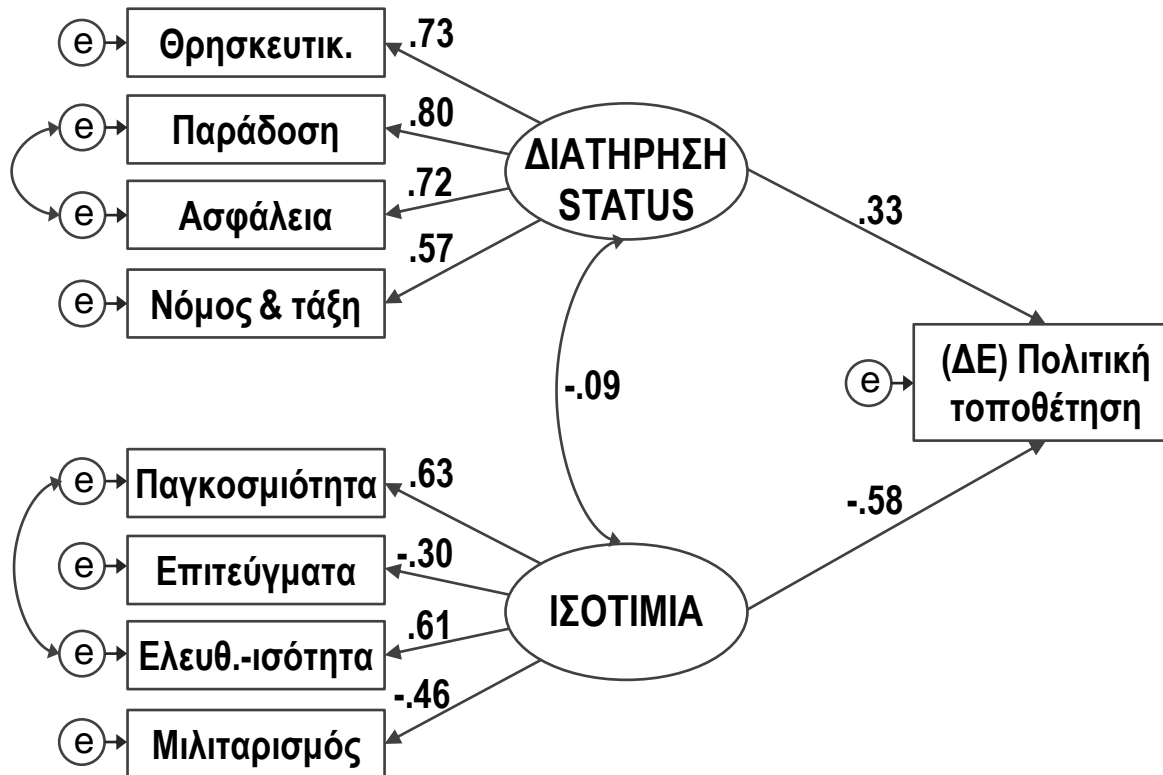
Προβλεπτικοί παράγοντες	Εξαρτημένες μεταβλητές		
	Τοποθέτηση (-AP/+ΔΕ)	Συμμετοχή συμβατική	Συμμετοχή αντισυμβατ.
	ΔR^2	ΔR^2	ΔR^2
1) Δημογραφικά στοιχεία	.02	.02	.03**
2) Θρησκευτικότητα, ΠΔΚ	.20***	.00	.03**
3) Προσωπικές αξίες	.13***	.07**	.07**
4) Πολιτικές αξίες	.11***	.03	.04*
5) Πολιτική τοποθέτηση	--	.01	.02*
Συνολικό R^2	.46***	.13***	.19***

* $p < .05$ · ** $p < .01$ · *** $p < .001$

Προβλεπτικοί παράγοντες της πολιτικής αυτοτοποθέτησης και της πολιτικής συμμετοχής

Αυτοτοποθέτηση (-AP/+ΔΕ)	Συμμετοχή συμβατική	Συμμετοχή αντισυμβατική
Θρησκευτικότητα(+)	Φύλο(A>Γ)	Εκπαίδευση(+)
ΠΔΚ(+)	Δύναμη(+)	Εισόδημα(-)
Παράδοση(+)	Μιλιταρισμός(+)	Θρησκευτικότητα(-)
Ασφάλεια(+)		Παράδοση(-)
Επιτεύγματα(+)		Παγκοσμιότητα(+)
Παγκοσμιότητα(-)		Δύναμη(-)
Νόμος & τάξη(+)		Νόμος & τάξη(-)
Μιλιταρισμός(+)		Πολιτική αυτοτοποθέτηση(AP)
Ελευθ.-ισοτιμία(-)		
Αποδοχή μεταν.(-)		

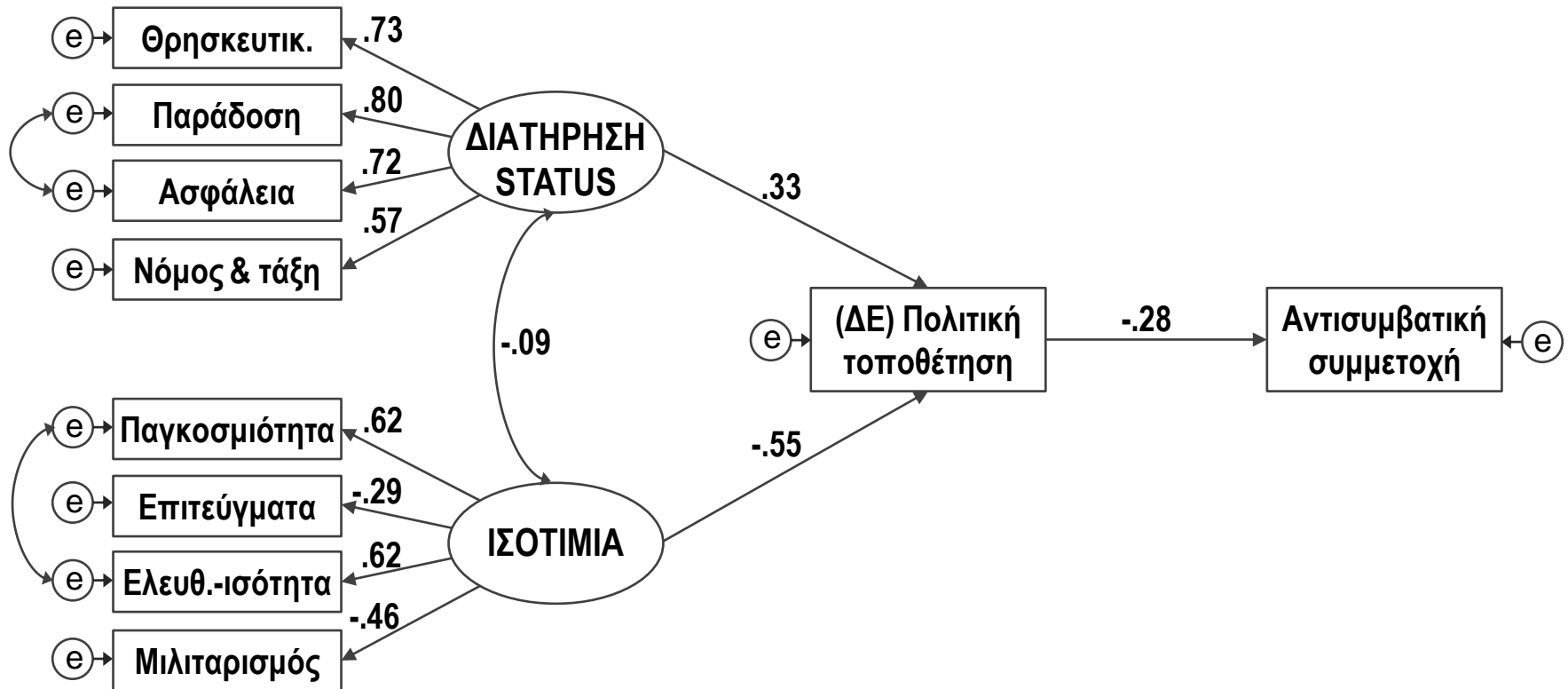
Δομικό μοντέλο των αξιακών συνιστωσών της πολιτικής συμπεριφοράς

$\chi^2/df=3.331$; CFI=.943; TLI=.911; NFI=.922; RMSEA=.077; SRMR=.049

Όλοι οι προσαρμοσμένοι συντελεστές παλινδρόμησης είναι στατιστικώς σημαντικοί για $p < .01$

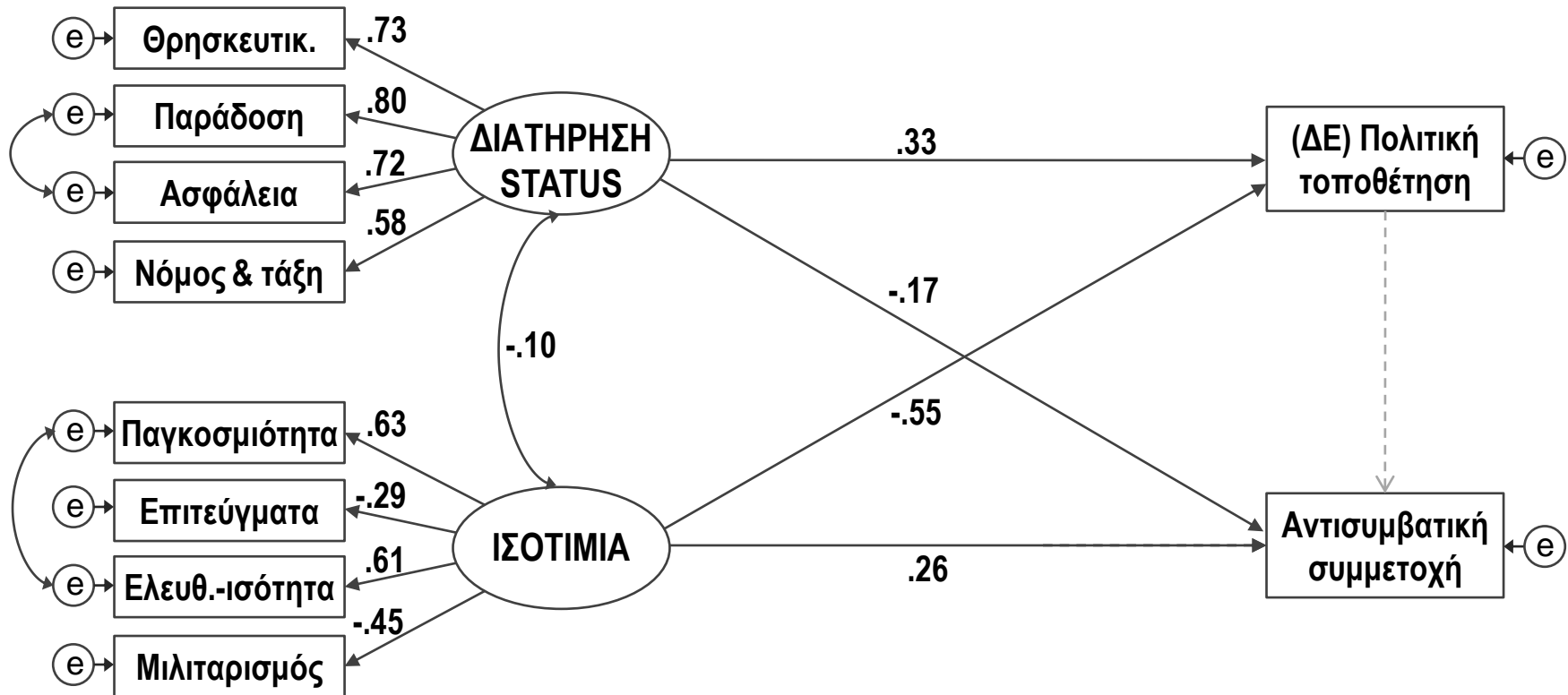
Δομικό μοντέλο των αξιακών συνιστωσών της πολιτικής συμπεριφοράς

$\chi^2/df=3.298$; CFI=.928; TLI=.896; NFI=.902; RMSEA=.077; SRMR=.056

Όλοι οι προσαρμοσμένοι συντελεστές παλινδρόμησης είναι στατιστικώς σημαντικοί για $p < .01$

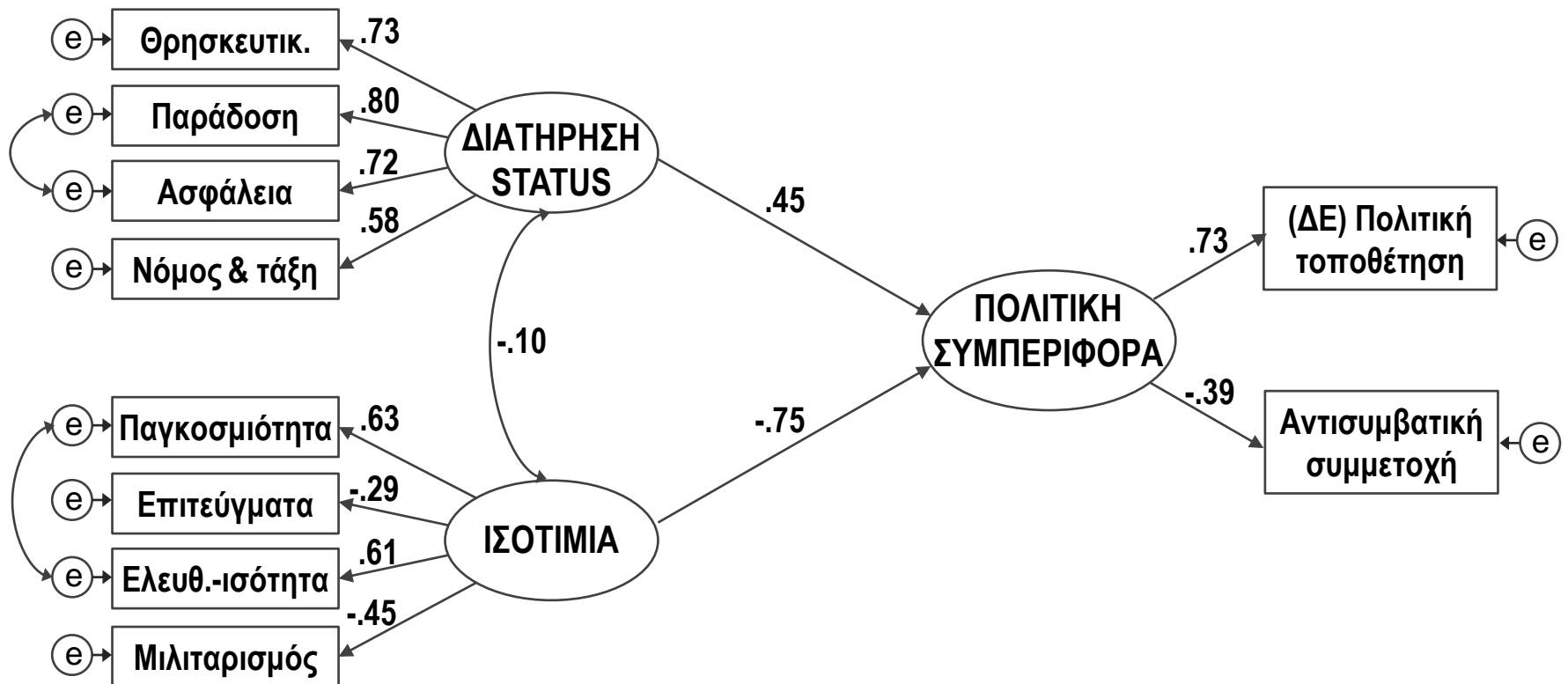
Δομικό μοντέλο των αξιακών συνιστωσών της πολιτικής συμπεριφοράς

$\chi^2/df=2.955$; CFI=.943; TLI=.912; NFI=.918; RMSEA=.071; SRMR=.047

Όλοι οι προσαρμοσμένοι συντελεστές παλινδρόμησης είναι στατιστικώς σημαντικοί για $p < .01$

Δομικό μοντέλο των αξιακών συνιστωσών της πολιτικής συμπεριφοράς

$\chi^2/df=2.858$; CFI=.944; TLI=.916; NFI=.918; RMSEA=.069; SRMR=.047

Όλοι οι προσαρμοσμένοι συντελεστές παλινδρόμησης είναι στατιστικώς σημαντικοί για $p < .01$

Συμπεράσματα

- Οι αξίες παρέχουν ένα χρήσιμο ερμηνευτικό πλαίσιο για την εννοιολογική συγκρότηση και τη στατιστική πρόβλεψη της πολιτικής συμπεριφοράς.
 - Οι περισσότερες υποθέσεις που προήλθαν από τη θεώρηση των Schwartz et al. (2010) αναφορικά με το μοτίβο των συσχετίσεων των αξιών με τον πολιτικό αυτοπροσδιορισμό και την πολιτική συμμετοχή επιβεβαιώθηκαν, με εξαίρεση τις συμβατικές μορφές πολιτικής συμμετοχής.
 - Επιπλέον, τα αποτελέσματά μας είναι συμβατά με το σχήμα των Jost et al. (2003) όσον αφορά τον προσδιορισμό της συντηρητικής ιδεολογίας πάνω στη βάση της αντίστασης στην αλλαγή και της δικαιολόγησης των ανισοτήτων.

Συμπεράσματα

- Συγκριτικά με τη θρησκευτικότητα, οι προσωπικές αξίες ερμήνευσαν υψηλότερο ανεξάρτητο ποσοστό διασποράς της πολιτικής συμπεριφοράς.
 - Φαίνεται ότι η ενεργοποίηση της θρησκευτικότητας στο πεδίο των πολιτικών αξιών συναρτάται με το βαθμό της πολιτικής συμμετοχής (Malka et al., 2012).
- Η προβλεπτική ισχύς της πολιτικής συμπεριφοράς από τους κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες (εκπαίδευση, εισόδημα, φύλο) ήταν περιορισμένη...
 - ...το εύρημα αυτό δηλώνει τη σταδιακή μεταβολή της ελληνικής κοινωνίας προς την εξατομίκευση, σε αναλογία με άλλες Δυτικού τύπου κοινοβουλευτικές δημοκρατίες (Caprara & Zimbardo, 2004).

Περιορισμοί και προοπτικές

- Η κατεύθυνση της αιτιότητας στη σχέση των αξιών με την πολιτική συμπεριφορά δεν είναι σαφής. Π.χ. ο McCann (1997) διαπίστωσε ότι η πολιτική προτίμηση προβλέπει τις αξίες πιο σταθερά από ό,τι το αντίστροφο.
 - Τα δομικά μοντέλα συνιστούν *ορισμένους μόνο* από τους πιθανούς τρόπους οργάνωσης των μεταβλητών, με σκοπό τον έλεγχο συγκεκριμένων θεωρητικών υποθέσεων.
- Η θεωρητική διαφωνία γύρω από τη σχέση του συντηρητισμού με την ιδεολογική ακαμψία ίσως είναι πλασματική.
 - Οι μεταβλητές αυτές ενδέχεται να συνδέονται διαφορετικά ανάλογα με την εστίαση σε διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης (ψυχολογικό ή κοινωνικό – βλ. π.χ. τη σχέση της πολιτικής ψήφου με το επίπεδο εκπαίδευσης στις ΗΠΑ).

Περιορισμοί και προοπτικές

- Η πολιτική συμπεριφορά συναρτάται άμεσα από τη χρονική κοινωνικο-οικονομική συγκυρία (βλ. κρίση).
 - ▣ Αυτό, ωστόσο, αναμένεται να διαφοροποιήσει μάλλον το μέσο επίπεδο συμφωνίας με ορισμένες αξίες έναντι άλλων, αλλά όχι το μοτίβο των μεταξύ τους συσχετίσεων.
- Οι ερευνητικές υποθέσεις περιορίζονται από το λειτουργικό ορισμό των μεταβλητών (π.χ. πολιτική συμμετοχή, πολιτικά «άκρα», κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο).
 - ▣ Ανάγκη για θεωρητική θεμελίωση των δεικτών.
- Ποιοι άλλοι παράγοντες προβλέπουν το ποσοστό διασποράς της πολιτικής συμπεριφοράς που παραμένει ανεξήγητο;
 - ▣ Ανάγκη για περαιτέρω έρευνα, ειδικά όσον αφορά την πολιτική συμμετοχή.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

 vpavlop@psych.uoa.gr

 <http://users.uoa.gr/~vpavlop>

Βιβλιογραφία

- Caprara, J.-V., Schwartz, S., Capanna, C., Vecchione, & Barbaranelli, C. (2006). Personality and politics: Values, traits, and political choice. *Political Psychology, 27*, 1–28.
- Caprara, G., & Zimbardo, P. (2004). Personalizing politics. *American Psychologist, 59*, 581–594.
- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me than generally. *Social Justice Research, 12*, 79–98.
- Dobratz, B., & Kourvetaris, G. (1984). Class consciousness and political attitudes among Athenians. *Sociological Inquiry, 54*, 432–448.
- Duckitt J., Wagner, C., du Plessis, I., & Birum, I. (2002). The psychological bases of ideology and prejudice: Testing a dual-process model. *Journal of Personality and Social Psychology, 83*, 75–93.
- Eysenck, H. (1999/1954). *The psychology of politics*. London/New Brunswick: Transaction/Routledge.
- Feldman, S. (2003). Enforcing social conformity: A theory of authoritarianism. *Political Psychology, 24*, 41–74.
- Furnham, A. (2003). Belief in a just world: Research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences, 34*, 795–817.
- Greenberg, J., & Jonas, E. (2003). Psychological motives and political orientation—the left, the right, and the rigid: Comment on Jost et al. 2003. *Psychological Bulletin, 129*, 376–382.
- Jansen, G., Evans, G., & de Graaf N.-D. (2013). Class voting and left-right party positions: A comparative study of 15 Western democracies, 1960-2005. *Social Science Research, 42*, 376–400.
- Jost, J., Federico, C., & Napier, J. (2009). Political ideology: Its structure, functions, and elective affinities. *Annual Review of Psychology, 60*, 307–337.
- Jost, J., Glaser, J., Kruglanski, A., & Sulloway, F. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin, 129*, 339–375.
- Jost, J., Nosek, B., & Gosling, S. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science, 3*, 126–136.
- Kerlinger, F. (1984). *Liberalism and conservatism: The nature and structure of social attitudes*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Malka, A., Lelkes, Y., Srivastava, S., Cohen, A., & Miller, D. (2012). The association of religiosity and political conservatism: The role of political engagement. *Political Psychology, 33*, 275–299.

Βιβλιογραφία

- Mayer, N. (2011). Why extremes don't meet: Le Pen and Besancenot Voters in the 2007 French presidential election. *French Politics, Culture and Society*, 29, 101–120.
- McCann, J. (1997). Electoral choices and core values change: The 1992 presidential campaign. *American Journal of Political Science*, 41, 564–583.
- Papastamou, S., Prodromitis, G., & Iatridis, T. (2005). Perceived threats to democracy: An examination of political affiliation and beliefs about terrorism, state control, and human rights. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 5, 249–262.
- Piurko, Y., Schwartz, S. H., & Davidov, E. (2011). Basic personal values and the meaning of left-right political orientations in 20 countries. *Political Psychology*, 32, 537–561.
- Rindermann, H., Flores-Mendoza, C., & Woodley, M. (2012). Political orientations, intelligence and education. *Intelligence*, 40, 217–225.
- Saroglou, V., Delpierre, V., & Dernelle, R. (2004). Values and religiosity: A meta-analysis of studies using Schwartz's model. *Personality and Individual Differences*, 37, 721–734.
- Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). New York, NY: Academic Press.
- Schwartz, S., Caprara, J.-V., & Vecchione, M. (2010). Basic personal values, core political values and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, 31, 421–452.
- Schwartz, S., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., & Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519–542.
- Schwartz, S., et al. (2012). Refining the theory of basic human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4), 663–688.
- Teorell, J., Torcal, M., & Montero J. (2007). Political participation: Mapping the terrain. In J. van Deth, J. Montero & A. Westholm (Eds.), *Citizenship and involvement in European democracies: A comparative analysis* (pp. 334–358). London/New York: Routledge.
- Vecchione, M., et al. (submitted). Personal values and political participation: A cross-national study. *Political Psychology*.